

Rajmund Pietkiewicz, *In Search of "the Genuine Word of God". Reception of the West-European Christian Hebraism in the Polish-Lithuanian Commonwealth in the Renaissance* (trans. Monika Szela – Jacek Szela) (Refo500 Academic Studies 73; Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht 2020). € 125. Ss. 346, mapy. ISBN 9783525517079

KRZYSZTOF PILARCZYK

Instytut Religioznawstwa, Uniwersytet Jagielloński
email: krzysztof.pilarczyk@uj.edu.pl
ORCID: 0000-0001-9283-1204

Praca ks. dra hab. Rajmunda Pietkiewicza, prof. PWT we Wrocławiu, kierownika katedry Egzegezy Starego Testamentu i prorektora Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu, została wydana w języku angielsku w 2020 roku w serii Refo500 Academic Studies (nr 73) przez renomowane wydawnictwo Vandenhoeck & Ruprecht w Getyndze. Jej odpowiednikiem jest opublikowana w języku polskim książka *W poszukiwaniu „szczyrego słowa Bożego”. Recepcja zachodnioeuropejskiej hebraistyki w studiach chrześcijańskich w Rzeczypospolitej doby renesansu* (Wrocław: Papieski Wydział Teologiczny 2011), przedstawiona jako główne osiągnięcie naukowe autora w jego postępowaniu habilitacyjnym.

Angielska edycja rozprawy, mimo podobieństwa do tytułu polskiego, nie jest *stricte* jej tłumaczeniem. Autor uzupełnił ją o literaturę przedmiotową z ostatniej dekady, doprowadzając kwerendę do 2020 roku, dodał czarno-białe (szkoda, że wydawca nie zdecydował się na kolorowe) materiały ilustracyjne oraz mapę ukazującą rozmieszczenie ośrodków drukujących teksty biblijne do 1638 r. w Rzeczypospolitej polsko-litewskiej, dostosował akrybię do wymagań wydawcy, wprowadził do rozprawy istotne zmiany i uzupełnienia, które obrazują progres w badaniach bibliologicznych, będących w dużej mierze zasługą autora: wskazał na nowe ustalenie dotyczące używania w Krakowie już od 1523 r. czcionek hebrajskich (fig. 12a I b; pkt 2.3 [s. 154-162]); w pkt. 3.5 uwzględnił nowe ustalenia źródeł przy tłumaczeniu Biblii brzeskiej i przedstawił wnioski z dyskusji na ten temat (s. 216-275); wskazał na odtwórczy charakter komentarzy ciągłych i marginalnych do tłumaczonych na język polski Biblii, zwłaszcza Biblii Wujka.

Struktura książki składa się z: wykazu skrótów, zasad transkrypcji alfabetu hebrajskiego i aramejskiego, wstępu, trzech rozdziałów (1. Studia hebraistyczne w renesansowej Europie, 2. Studia hebraistyczne w renesansowej Rzeczypospolitej, 3. Polskie przekłady Biblii hebrajskiej jako rezultat recepcji renesansowej

hebraistyki w Rzeczypospolitej), końcowych wniosków, bibliografii, indeksów oraz spisu rycin.

W swoich badaniach naukowych Pietkiewicz trafnie odkrył swoistą „białą plamę”, tj. obszar, który pomijany był przez uczonych, zakreślił ją precyzyjnie w podtytule książki, czyniąc jej przedmiotem recepcję zachodnioeuropejskiej hebraistyki w studiach chrześcijańskich prowadzonych na obszarze Rzeczypospolitej (Korony, złączonego z nią unią od 1569 r. Wielkiego Księstwa Litewskiego oraz jej ziem lennych) w dobie renesansu, który to okres autor zamyka, posługując się uzasadnionymi argumentami, na roku 1638. Wydanie tej pracy w języku angielskim jest projektem niezwykle cennym, ponieważ analizowane przez autora źródła były w obszarze anglojęzycznym niemal nieznane. Polski biblista swym osiągnięciem naukowym wchodzi zatem w obszar anglojęzyczny, ukazując zarówno swój profesjonalnie zorganizowany warsztat badawczy, jak i nieznane w zachodniej historiografii źródła i cenne konstatacje naukowe.

Logiczny plan książki idzie w parze z zastosowanymi przez Pietkiewicza metodami, które pozwoliły mu osiągnąć wyznaczone cele. Są to metody: historyczna, bibliograficzna, bibliologiczna i filologiczna. Bez wątpienia biegłości w ich stosowaniu nabył on dzięki dwutorowym studiom doktoranckim i specjalistycznym w Rzymie, zwłaszcza z zakresu filologii biblijnych. Autor wykazał się olbrzymią erudycją i akrybią godną naśladowania przez bibliologów i biblistów zajmujących się historią i teorią przekładów, edycjami i krytyką tekstualną pism biblijnych.

Swój zamiar badawczy autor zrealizował perfekcyjnie. Również edytorska strona recenzowanej książki zasługuje na słowa uznania. Literatura przedmiotu została przez niego zebrana pedantycznie.

Najważniejszym osiągnięciem naukowym, które polska biblistyka i bibliologia zawdzięcza autorowi opiniowanej książki, jest pierwsze w obszarze języka angielskiego systematyczne i syntetyczne ukazanie genezy i dziejów zachodniej hebraistyki w dobie renesansu oraz w sposób analityczny przedstawienie jej recepcji na ziemiach polsko-litewskich w XVI i XVII wieku. Bez znajomości tego procesu prace nad różnokonfesyjnymi polskimi przekładami Biblii hebrajskiej nie miałyby istotnego zakotwiczenia. Pietkiewicz ukazał ich osadzenie w studiach hebraistycznych, które mogły zaistnieć w dawnej Rzeczypospolitej dzięki kontaktom magnatów i dostojników kościelnych z zachodnioeuropejskimi hebraistami, współdziałaniu krakowskiego środowiska akademickiego z żydowskimi konwertytami, studiom polskich uczonych na zagranicznych uniwersytetach, a w konsekwencji nauczaniu języka hebrajskiego w środowiskach akademickich Krakowa, Królewca i Wilna, oraz po części drukarzom krakowskim, otwartym na książkę tłoczoną czcionkami łacińskimi i hebrajskimi. Spod pióra Pietkiewicza wyszły szczegółowe opisy polskich druków hebraistycznych okresu renesansu. Uchwycił on ich związki z podobną literaturą zachodnioeuropejską, o której

wiedza w naszym kraju była znana tylko wąskiej grupie uczonych. W końcu na uznanie zasługuje analiza porównawcza 24 polskich przekładów biblijnych powstałych w dobie renesansu z ich podstawą, tj. Biblią hebrajską, Septuagintą, targumami, Wulgatą, przez co czytelnik uzyskuje najobszerniejsze polskie studium z tego zakresu, pozwalające na wgląd w warsztat metodyczny samych tłumaczy. To niewątpliwe osiągnięcie naukowe w polskiej biblistyce i bibliologii godne jest upowszechnienia wśród badaczy nieznającym języka polskiego.

Samo tłumaczenie tak trudnego tekstu z polskiego na angielski wymagało zaś finezji lingwistycznej, co jest zasługą państwa Moniki i Jacka Szelów, i zapewne zostanie docenione w obszarze badań anglojęzycznych i nie tylko.